

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

**اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه‌ها،
مراکز آموزش عالی و موسسات پژوهشی**

حامد بردبار

کارشناس ارشد مدیریت دولتی دانشگاه تهران

سیدمجید احدی‌شعار

کارشناس ارشد مدیریت دولتی دانشگاه شاهد

محسن خوشرو

کارشناس ارشد مدیریت دولتی دانشگاه آزاد نراق

سرشناسه	: بردبار، حامد، ۱۳۶۶-
عنوان و نام پدیدآور	: اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه‌ها، مراکز آموزش عالی و مؤسسات پژوهشی / مؤلفین حامد بردبار، سید مجید احدی شعار، محسن خوشرو
مشخصات نشر	: قم: هم میهن، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۳۰۰ ص.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۲۸۷۶-۱۲-۱
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیا .
یادداشت	: کتابنامه: ص: ۲۶۰- ۲۸۲
موضوع	: کارمندان- اخلاق حرفه‌ای
موضوع	: اخلاق حرفه‌ای
موضوع	: رفتار سازمانی
موضوع	: اخلاق حرفه‌ای- جنبه‌های مذهبی- اسلام
شناسه افزوده	: احدی شعار، سید مجید، ۱۳۶۵-
شناسه افزوده	: خوشرو، محسن، ۱۳۵۶-
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۳ الف ۳/ب ۴۸۸/۷ HD
رده‌بندی دیویی	: ۶۵۸/۴
شماره کتابشناسی	: ۳۶۶۲۴۲۷

نشر هم میهن

اخلاق حرفه‌ای

در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی
و مؤسسات پژوهشی

ناشر: هم میهن

مؤلفان: حامد بردبار،

سید مجید احدی شعار، محسن خوشرو

چاپ: ذاکر

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۳

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۳۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۸۷۶-۲۴-۱

قم: خیابان شهداء، انتهای کوی ممتاز، کوی افخم،

بن بست مطهری، پلاک ۱۵، نشر هم میهن

۰۹۱۲۶۵۱۶۳۹۲ ۰۲۵-۳۷۸۳۶۳۹۲

پیشگفتار

توجه به اصول و ارزش‌های اخلاقی، رمز بقاء و کمال جوامع انسانی است. بسیاری از جوامع در طول زندگی بشر، از طریق تمسک به این اصول و ارزش‌ها، توانسته‌اند خود را از بحران‌هایی که تاریخ در برابرشان قرار داده، به صحت و سلامت بگذرند؛ چرا که رعایت اخلاقیات، سعادت و نیکبختی و فراموشی آن، شقاوت و نابودی را برای بشر به ارمغان خواهد آورد. از طرفی در دوران معاصر، فقدان اخلاقیات چالش اصلی مدیران، سیاست‌مداران، نخبگان و ... می‌باشد. افزایش اقدامات غیر اخلاقی در برخی حوزه‌ها باعث شده است تا مسئولان بیشتر به این مقوله توجه نمایند. امروزه از اخلاق به عنوان یک چسب اجتماعی یاد می‌گردد که باعث همگرایی مردم یک جامعه می‌گردد.

پس از مطرح شدن موضوع اخلاق، متفکران گوناگون و مکاتب مختلفی سعی در شناساندن مفهوم اخلاق داشته‌اند و هر کدام با توجه به نوع نگرش و نگاهی که داشته‌اند به تعریف اخلاق مبادرت نموده‌اند. البته این تعاریف متفکران متأثر از محیطی که آنان رشد یافته‌اند بوده و مفروضات اساسی حاکم بر آن جوامع را دارد.

این در حالی است که در جامعه ایرانی که منبعث از باورهای دینی است و نظام ارزشی حاکم بر آن معارف قدسی اسلام است، از اخلاق تعبیر و تعریفی دیگر، به عمل می‌آید. این تفاوت در تعریف به دلیل حاکمیت‌های ارزش‌های اسلامی در تمام ابعاد، اضلاع و شئون اجتماعی، علمی، فرهنگی و ... است.

یکی از مراکزی که امروزه رعایت اخلاقیات در آن ضروری است، دانشگاه‌ها، مراکز آموزشی عالی و موسسات پژوهشی می‌باشند. دانشگاه‌ها همواره به مثابه پیشتازان و پیش‌قراولان حرکت‌های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی جوامع ایفای نقش نموده‌اند و اعتقادات و باورهای حاکم بر آنان، دیر یا زود به کل جامعه تسری یافته و به واسطه آنان عرصه‌های تازه‌ای به سوی آحاد مردم گشوده می‌گردد.

بنابر این دلایل سعی شد تا کتابی با این عنوان به رشته تحریر درآید و سعی شده است تا با توجه به غنای فرهنگ ارزشی و منابع دینی، بحث اخلاق‌مداری در دانشگاه‌ها و مباحث جانبی و پیرامونی آن با امعان نظر به نظام دینی مورد بررسی قرار بگیرد.

مقدمه

در **فصل اول** واژه اخلاق در ادبیات بین‌الملل و بومی و نظام ارزشی مورد بررسی قرار گرفته و به اهمیت و ضرورت اخلاق در سازمان و جامعه اشاره گردیده است.

در **فصل دوم**، ضمن بررسی ابعاد مختلف اخلاق، به انواع پژوهش‌های اخلاقی اشاره گردیده و جایگاه فلسفه اخلاق نیز در این میان مشخص گردیده است.

در **فصل سوم**، نگاه جامع و کاملی نسبت به بحث اخلاق‌مداری در سازمان گردیده است و ضمن اشاره به سازمان اخلاقی و تعریف مفهومی آن به بررسی مفهومی منشورهای اخلاقی پرداخته و مزایای وجود منشورهای اخلاقی نیز اشاره گردیده است.

در **فصل چهارم**، ضمن بیان ادبیات پیرامون جو کاری اخلاقی، مدل‌های پر کاربرد نیز مورد اشاره قرار گرفته و ابعاد مختلف مهم‌ترین مدل‌ها به تفصیل تشریح گردیده است.

در **فصل پنجم**، مولفه‌های اخلاقی اساتید در دانشگاه‌ها مورد بررسی قرار گرفته است.

در **فصل ششم**، به اهمیت پژوهش در دانشگاه و مراکز آموزشی عالی اشاره شده و مولفه‌های اخلاقی لازم برای پژوهشگران نیز به طور کاملاً مبسوط مورد تحلیل قرار گرفتند.

در **فصل هفتم**، واژه آموزش تعریف شده و سعی شده است تا مفاهیمی همچون تعلیم و تربیت و مدیریت آموزشی مورد بازشناسی قرار گیرد.

در **فصل هشتم**، اخلاق نقد، مناظره و گفتگو مورد تعریف قرار گرفته است.

در **فصل نهم**، اخلاق به کارگیری فناوری اطلاعات اشاره شده و مولفه‌های اخلاقی‌ای که یک کاربر یا یک متخصص فناوری اطلاعات در دانشگاه بایستی داشته باشد، اشاره گردید.

همچنین در این کتاب سعی شده است تا با ارائه پیوست‌هایی زمینه‌های مطالعاتی بیشتری را پیش روی علاقمندان به مباحث اخلاق حرفه‌ای قرار دهد. در تدوین و تالیف این کتاب سعی شده است تا از مطالب متنوع بومی و بین‌المللی استفاده گردد.

مؤلفین*

* حامد بردبار / ۰۹۱۲۷۵۷۵۰۲۹۱، (ha_bordbar@yahoo.com)، سید مجید احدی نسمار / ۰۹۱۷۲۵۱۳۲۳، (majidahad1365@gmail.com)

محسن خوشرو / ۰۹۱۲۲۵۱۳۲۷۳، (m.khoshru@gmail.com)

فهرست مندرجات

فصل اول: مفهوم‌شناسی، واژه‌کاوی و تبارشناسی اخلاق

۱	مقدمه
۳	اخلاق؛ موضوعی مناقشه برانگیز
۵	ضرورت توجه به اخلاق
۶	واژه‌کاوی اخلاق در ادبیات بین‌الملل
۱۴	واژه‌کاوی اخلاق در معارف قدسی و نظام ارزشی
۱۹	انواع اخلاق
۱۹	اخلاق نبوی
۲۰	اخلاق جهانی
۲۱	خاستگاه گرایش‌های اخلاقی انسان
۲۲	ارزش اخلاق
۲۲	ویژگی‌های اخلاق
۲۳	آیا اخلاق قابل تغییر است؟
۲۹	ضرورت مطالعه اخلاق
۳۰	اهمیت اخلاق
۳۰	۱- اخلاق شرط کمال انسان
۳۰	۲- اخلاق یکی از غایات بعثت
۳۱	۳- اخلاق و سرنوشت اخروی انسان
۳۱	علم اخلاق و اهداف آن
۳۳	رابطه علم اخلاق با دیگر علوم
۳۴	علم اخلاق و علم حقوق
۳۵	علم اخلاق و فلسفه اخلاق
۳۶	علم اخلاق و تعلیم و تربیت
۳۷	علم اخلاق و روانشناسی
۳۸	تفارقات قانون و اخلاق
۳۹	نظریات فعل و عمل اخلاقی
۴۱	تفکر اخلاقی
۴۲	رمز تنزل پابندی به اخلاق در دنیا
۴۳	اهمیت و ضرورت اخلاق حرفه‌ای
۴۴	مفهوم‌شناسی اخلاق حرفه‌ای
۴۵	ویژگی‌های اخلاق حرفه‌ای
۴۸	راهکارهای توسعه اخلاق حرفه‌ای

۵۴		نظام‌های اخلاق حرفه‌ای
۵۵		۱. مکتب سودانگاری
۵۶		۲. مکتب تکلیف‌گرایانه
۵۷		۳. مکتب عدالت توزیعی
۵۷		۴. مکتب آزادی فردی
۵۸		ویژگی‌های افراد متعلق به اخلاق حرفه‌ای
۵۹		عوامل پایه‌ای اخلاق حرفه‌ای
۶۰		الف- استقلال حرفه‌ای اخلاق علمی
۶۰		ب- خودفهمی حرفه‌ای
۶۰		ج- عینیت‌گرایی، بی‌طرفی و عدم جانب‌داری
۶۰		د- فراتر رفتن از مفهوم معیشتی

فصل دوم: ابعاد مختلف اخلاق و انواع پژوهش‌های اخلاقی

۶۲		مقدمه
۶۲		ابعاد مختلف اخلاق
۶۴		فلسفه اخلاق و ابعاد اخلاق
۶۵		۱. اخلاق توصیفی
۶۵		۲. اخلاق هنجاری
۶۶		الف. نظریات غایت‌گرایانه
۷۶		ب. نظریات وظیفه‌گرایانه
۸۰		ج. نظریات فضیلت‌گرایانه
۸۱		۳. فرا اخلاق
۸۴		اخلاق کاربردی

فصل سوم: اخلاق در سازمان‌های پژوهشی و دانشگاه‌ها، اخلاق سازمانی و مشورات اخلاقی

۸۶		مقدمه
۸۶		ضرورت اخلاق در سازمان و سازمان اخلاقی
۸۷		کارکرد اخلاق در سازمان
۸۸		وظایف مدیران در اخلاقی کردن سازمان
۸۸		مفهوم اخلاق سازمانی
۹۰		اخلاق کاری در سازمان
۹۰		مسئولیت‌های چهارگانه سازمان
۹۲		عوامل موثر بر رفتار اخلاقی و غیر اخلاقی سازمان
۹۳		سطح پیشرفت اخلاقی فرد
۹۳		مرکز کنترلی

۹۵	محیط سازمانی.....
۹۶	نحله‌های فکری رفتارهای اخلاقی در سازمان
۹۷	رویکرد اخلاقیات سازمانی.....
۹۷	منشورهای اخلاقی.....
۹۹	نگاه ارزشی به منشور اخلاقی.....
۱۰۱	منشور اخلاقی در نص
۱۰۲	مزایای منشور اخلاقی
۱۰۳	افتراقات بین کدها، بیانیه‌ها، منشورهای اخلاقی و بیانیه عملکرد.....
۱۰۴	تحویلی‌نگری در تدوین بیانیه‌های اخلاقی.....
۱۰۵	معیارهای جهانی منشور اخلاقی کسب و کار.....
۱۰۶	اصول اخلاقی در سازمان
۱۱۴	مدل‌های سازمان اخلاقی.....
۱۱۵	مدل جنبه‌های سه گانه اخلاق
۱۱۶	۱. قاعده عدالت محوری.....
۱۱۷	۲. قاعده انتقادپذیری.....
۱۱۷	۳. قاعده مراقبه گرایی.....
۱۱۸	مدل نظام‌یافته اخلاق سازمانی.....
۱۱۹	مطالعه موردی: منشور اخلاقی دانشگاه
۱۲۰	وجوه منشور اخلاقی.....
۱۲۰	محورهای منشور اخلاقی.....
۱۲۱	عهدنامه.....
۱۲۱	مطالعه موردی: منشور اخلاقی دانشگاه
۱۲۲	دلایل ناموفق بودن منشور اخلاقی در برخی از سازمان‌ها.....
۱۲۳	مطالعه موردی: منشور اخلاقی دانشگاه علوم پزشکی مشهد.....
۱۲۴	اخلاق کاری.....
۱۲۵	رهبری اخلاقی.....
۱۲۶	صفات رهبران اخلاقی.....
۱۲۸	اصول پنج گانه اخلاق رهبری.....
۱۲۹	دیدگاه مخالفان رهبری اخلاقی.....
۱۳۰	ره‌آورد رهبری اخلاقی در سازمان

فصل چهارم: جو کاری اخلاقی در دانشگاه‌ها، مراکز آموزش عالی و موسسات پژوهشی

۱۳۳	مقدمه.....
۱۳۳	جو کاری اخلاقی.....
۱۳۸	مدل‌های جو کاری اخلاقی.....

۱۳۸	۱- مدل کولبرگ
۱۴۱	۲- مدل رست
۱۴۲	۳- مدل ویکتور و کولن
۱۴۹	ابعاد جو (فرهنگ) اخلاق کاری
۱۵۰	۱- فرهنگ اخلاقی حرفه‌ای
۱۵۱	۲- فرهنگ اخلاقی مراقبتی
۱۵۱	۳- فرهنگ اخلاقی مقرراتی
۱۵۲	۴- فرهنگ اخلاقی ابزاری
۱۵۲	۵- فرهنگ اخلاقی کارایی مدار
۱۵۲	۶- فرهنگ اخلاقی مستقل
۱۵۳	جو کاری اخلاقی در سازمان‌های غیر انتفاعی
۱۵۶	جو کاری اخلاقی در سازمان‌های دولتی

فصل پنجم: مولفه‌های اخلاقی اساتید در دانشگاه‌ها، مراکز آموزش عالی و موسسات پژوهشی

۱۵۹	مقدمه
۱۵۹	مولفه‌های اخلاقی
۱۵۹	۱. تقوا (خدا ترسی)
۱۵۹	۲. توکل
۱۶۱	۳. سعی و تلاش و پیگیری
۱۶۱	۴. عدل و انصاف
۱۶۲	۵. شجاعت و قاطعیت
۱۶۲	۶. صبر (شکیبایی)
۱۶۴	۷. دوراندیشی
۱۶۴	۸. مسئولیت پذیری
۱۶۴	۹. خوش گمانی (حسن ظن)
۱۶۵	۱۰. تنظیم اوقات و نظم و وقت شناسی (مدیریت زمان)
۱۶۵	۱۱. سخنان نیکو گفتن
۱۶۶	۱۲. امانت داری
۱۶۷	۱۳. خیر خواهی

فصل ششم: مولفه‌های اخلاق پژوهشی دانشجویان در دانشگاه‌ها، مراکز آموزش عالی و موسسات پژوهشی

۱۶۹	مقدمه
۱۷۱	واژه کاوی و تبارشناسی پژوهش
۱۷۳	پژوهش در نظام ارزشی
۱۷۷	پیش‌ران‌های پژوهش

۱۷۸	اخلاق پژوهش؛ اخلاق پژوهشگری و موسسات پژوهشی
۱۷۹	سلامت دانشگاهی و اخلاق پژوهشگران و دانشجویان
۱۸۰	اصول اخلاقی براساس قانون نورنبرگ و بیانیه هلسینکی
۱۸۱	اصول و کدهای اخلاقی پژوهش
۱۹۸	راهکارهای رشد اخلاق پژوهش
۱۹۹	راهکارهای منتج شده از اصول اخلاقی
۱۹۹	سایر راهکارها

فصل هفتم: مولفه‌های اخلاق آموزشی دانشجویان در دانشگاه‌ها، مراکز آموزش عالی و موسسات پژوهشی

۲۰۲	مقدمه
۲۰۲	تبارشناسی آموزش، آموزش و پرورش و سازمان آموزشی
۲۰۳	ارزش علم و دانش
۲۰۵	غرور علمی
۲۰۶	ضرورت همراهی دانش افزایی با خردورزی
۲۰۷	اخلاق علمی
۲۰۷	مهمترین وظایف دانش پژوهان
۲۰۸	۱. اخلاص و پاک‌سازی نیت
۲۰۹	۲. عمل به علم
۲۰۹	اخلاق آموزشی
۲۱۱	اخلاق حرفه‌ای در آموزش
۲۱۲	اخلاق حرفه‌ای در مدیریت آموزشی
۲۱۲	خصوصیات مدیران آموزشی دارای اخلاق حرفه‌ای
۲۱۵	روش‌های بهبود اخلاق حرفه‌ای در مدیریت آموزشی
۲۱۷	اخلاق تعلیم و تربیت
۲۱۷	اهداف تعلیم و تربیت اسلامی
۲۱۹	وظایف طالب علم
۲۲۲	وظایف اخلاقی معلم

فصل هشتم: اخلاق نقد، مناظره و گفتگو دانشجویان با اساتید و یکدیگر

۲۲۵	مقدمه
۲۲۵	مفهوم‌شناسی لغوی و اصطلاحی مناظره
۲۲۵	مفهوم‌شناسی لغوی و اصطلاحی جدل
۲۲۶	فواید بهره‌جویی از فن مناظره
۲۲۶	اقسام مناظره
۲۲۷	تکنیک‌های مناظره

فصل نهم: مولفه‌های اخلاقی برای متخصصان IT کاربران و دانشجویان

۲۳۱	مقدمه
۲۳۱	فناوری اطلاعات
۲۳۲	اخلاق در فناوری
۲۳۳	متخصصان فناوری اطلاعات
۲۳۵	اخلاق حرفه‌ای متخصصان فناوری اطلاعات
۲۳۷	قوانین اخلاقی متخصصان فناوری اطلاعات
۲۳۷	۱. مقررات ICCP
۲۳۸	۲. مقررات ACM
۲۳۸	۳. مقررات AITP

پیوست

۲۴۴	پیوست شماره ۱- پرسشنامه سنجش فضای (جو) کاری اخلاقی
۲۴۵	پیوست شماره ۲- زمینه‌های گوناگون اخلاق
۲۴۷	پیوست شماره ۳- شناسایی ارزش‌ها
۲۴۹	پیوست شماره ۴- تا چه میزان اخلاقی هستید و تا چه حد اخلاقی عمل می‌کنید؟
۲۵۰	پیوست شماره ۵- تعیین سطح استدلال اخلاقی در هر سناریو و تصمیم‌گیری بر اساس آن مبتنی بر نظریه کولبرگ
۲۵۲	پیوست شماره ۶- داروهای شرکت مرک
۲۵۶	پیوست شماره ۷- فرهنگ اصطلاحات

منابع

۲۶۰	منابع عربی
۲۶۱	منابع فارسی
۲۷۳	منابع انگلیسی